

Jani Koskinen

UNOHDA WALES, LÄHDE KYMRINMAAHAN!

2. päivitetty painos

Unohda Wales, lähde Kymrinmaahan!
(2. päivitetty painos)

Jani Koskinen
Unohda Wales, lähde Kymrinmaahan!
(2. päivitetty painos)

© 2023 Jani Koskinen

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-6897-6

Kansikuva: Patikointireittiä Dolwyddelanin kylän eteläpuolella marraskuussa 2016.

Kaukaisuudessa mäkeä ylös kiipeää kirjailijan äidinäiti Maire Erkkilä (1942–2023).

Kuvaaja: Jani Koskinen

Sisällys

Kirjailijasta ... 6

Esipuhe ... 7

Yleistietoa Kymrinmaasta, kymrin kielestä ja kymriläisestä kulttuurista ... 10

Kymri kelttiläisenä kielenä ... 10

Eisteddfod ... 14

Patagonia ... 16

Kieliaktivismi ... 20

Cofiwch Dryweryn ... 24

Kymrinmaan prinssi ... 27

Kymriläiset Englannissa ... 29

Suomi ja Kymrinmaa ... 32

Käytännön kymriä ... 35

Ääntäminen ... 35

Tervehdykset ja junamatka ... 43

Bussilipun ostaminen ... 48

Esittäytyminen ja lyhyt keskustelu ... 51

Majoituksen varaaminen ja majapaikkaan saapuminen ... 55

Ravintolassa ... 58

Englantilaisten lainojen mukauttaminen ... 69

Miten jatkaa kymrin opintoja? ... 75

Palveluita ja nähtävyyksiä paikkakunnittain ... 78

Kirjailijasta

Jani Koskinen (s. 1988 Kirkkonummi) on koulutukseltaan kielitieteilijä. Hän on valmistunut v. 2019 Helsingin yliopistosta maisteriksi pääaineenaan suomalais-ugrilainen kielentutkimus. Sivuaeineopintoja hänellä on useista muista kieliaineista. Opintoissaan Koskinen on syventynyt mm. kielten välisiin valtasuhteisiin, kielten uhanalaistumis- ja elvytysprosesseihin sekä kielipolitiikkaan. Häntä kiinnostavat ennen kaikkea vähemmistö- ja alkuperäiskielet sekä niiden yhteiskunnallisen aseman kehittäminen.

Kymriä Koskinen on opiskellut itsenäisesti vuodesta 2013 alkaen. Hän seuraa aktiivisesti kymrinkielisiä medioita ja on vierailut useita kertoja Kymrinmaassa, yleensä turistina mutta toteuttaen samalla myös pienimuotoista kieliaktivismia. Käytännössä tämä tarkoittaa – paitsi tietysti pyrkimystä puhua kymriä kaikille paikallisille – myös esimerkiksi sen pohtimista, millaiset kulutusvalinnat matkakohteessa tukisivat parhaiten paikalliskielen elinvoimaisuutta sekä asiakaspalautteen antamista sellaisille yrityksille, jotka eivät ole huomioineet paikallista kieltä riittäväällä tavalla (esim. opastekylteissä, ruokalistassa, verkkosivuilla tai tuotteen etiketissä).

Esipuhe

Iso-Britannia lienee yksi suomalaisten parhaiten tuntemista valtioista. Sieltä lähtöisin oleva englannin kieli on 1900- ja 2000-luvuilla kietonut kuristusotteeseensa yhä suuremman osan maailmaa, ja englanninkieliset maat hallitsevat yksinvaltaisesti niin maailmanpolitiikkaa, kauppaa, tiedettä kuin viihdeteollisuuttakin. Moni suomalainenkin kuluttaa viihdettä ja populaarikulttuuria mieluummin englanniksi kuin millä tahansa muulla maailman tuhansista kielistä ja usein englanti voittaa suosituimmuudessa jopa oman äidinkielen, joka saa väistyä niin ravintoloitten ruokalistoista kuin yliopistojen luentosaleistakin.

Britanniakaan ei silti ole kulttuurinen monoliitti, vaan koostuu useammasta maasta, joista kullakin on omanlaisensa historia, nykypäivä ja toivottavasti tulevaisuuskin. Englanti tunnetaan tietysti jo kielestään, kun taas Skotlannin yhteydessä mainitaan usein linnat, kilttiin pukeutuvat miehet sekä säkkipillit. (Viimeksi mainittu tosin on oikeasti Lähi-Idästä lähtöisin oleva, keskiajalla ympäri Eurooppaa levinnyt soitin, jota soitetaan Skotlannin lisäksi yhä monessa muussakin maassa.) Pohjois-Irlantikin tunnetaan maailmalla – jos ei muusta, niin ainakin unionistien ja irlantilaismielisten ongelmallisista väleistä. Sen sijaan Wales on monelle suomalaiselle täysin tuntematon.

Pahimmillaan Walesia saatetaan pitää vain jonkinlaisena Englannin jatkeena, vaikka itse asiassa ainakin kielen osalta se eroaa Englannista enemmän kuin mikään muu Britannian osa. On Skotlannissakin toki oma kielensä gaeli ja Irlannissa sen läheinen sukulainen iiri, mutta Walesissa puhuttu kymrin kieli on paljon laajemmassa käytössä kymriläisessä yhteiskunnassa kuin gaeli ja iiri omissaan. Kymrin kieli on omakieliseltä nimeltään *Cymraeg* ja maa puolestaan *Cymru* (kymrin *u*-kirjain äännetään *i:nä*). Käytän suomeksi nimeä Kymrinmaa, joka nähdäkseni tekee paremmin oikeutta sen omalle kielelle ja kulttuurille kuin englanninkielinen nimi *Wales*. Toivon, että muutkin yhtyvät nimikäytäntöni ja että Kymrinmaa on jonain päivänä vakiintunut maan ensisijaiseksi nimeksi suomenkielisissä yhteyksissä.

Kieli on avainasemassa Kymrinmaan ja sen kulttuurin ymmärtämisessä. Jos yrittää tutustua Kymrinmaahan opiskelematta lainkaan sen kieltä, ei välttämättä tule koskaan löytäneeksi niitä kulttuuri-ilmiöitä, jotka tekevät siitä ainutlaatuisen kolkan maailmassa. Lisäksi paikallisen kielen opiskelu on kulttuurisesti vastuullisen matkailun ytimessä, sillä kielestä piittaamaton matkailija saattaa tiedostamattaan tulla pönkittäneeksi sellaisia kolonialistisia valtarakenteita, jotka johtavat "pienten" kielten ja kulttuurien uhanalaistumiseen niiden omilla sydänmailla.

Matkailun vastuullisuudesta ja eettisyydestä on alettu 2010-luvulla puhua varsinkin ympäristön ja hiilijalanjäljen näkökulmasta. Saasteet eivät kuitenkaan ole matkailun ainoa varjopuoli, vaan toinen ja valitettavasti vielä kovin vähälle huomiolle jäävä lieveilmiö on paikalliskulttuurien heikkeneminen. Vaikka matkailu yleensä perustuukin ihmisten haluun

nähdä ja kokea jotain sellaista, mihin heillä ei ole mahdollisuutta omilla kotinurkillaan, niin paradoksaalista kyllä matkailu on osatekijä maailman kulttuurisessa yhdenmukaistumisessa ja monimuotoisuuden häviämässä.

Kielet ovat tässä kehityksessä ensimmäisenä liipaisimen alla. Moni kyllä haluaa matkakohteessaan syödä paikallisia ruokia tai nähdä paikallista arkkitehtuuria – mutta harva viitsii opetella paikallista kieltä edes sen verran, että pystyisi käyttämään sitä yksinkertaisissa perusasiointitilanteissa, kuten majapaikan vastaanotossa, kaupan tiskillä tai ravintolassa tilatessa. Joitain satojen- tai ainakin kymmenienmiljoonien puhujien kokoisia kieliä saatetaan vielä opiskella tällaisia tilanteita varten, mutta harvassa ovat ne matkailijat, jotka opiskelevat näitä pienempiä kieliä, vaikka matkustelisivatkin sellaisten puhuma-alueilla.

Tämän seurauksena yhä useammat palvelut suunnitellaan matkailijoitten lähtökohdista käsin niin, että jokin vieras kieli ohittaa helposti paikallisen kielen ensisijaisena kielenä esimerkiksi ruokalistoiissa, opastekylteissä ja myös yritysten henkilökunnan kielitaitovaatimuksissa. Alkuperäisillä paikallisilla on siten yhä vähemmän mahdollisuuksia käyttää omaa kieltään omassa maassaan ja paikallisyhteisön pääkieli saattaa pienessä ajassa vaihtua toiseen. Tämä ei ole mikään pieni muutos, vaan siihen liittyy eri kieli- ja kulttuuripiirien välistä epätasa-arvoa ja vinoutuneita valtasuhteita. Muutoksen epäoikeudenmukaisuudesta ja maailman kulttuurista monimuotoisuutta nakertavasta luonteesta kuitenkin harvoin puhutaan muualla kuin sen uhriksi joutuvan kieliryhmän omassa keskuudessa, jos edes siellä. Matkailijat voivat olla kolonialistista prosessia pyörittävä moottori huomaamatta asiaa lainkaan itse.

Vastuullinen ja tiedostava matkailija voi kuitenkin kääntää asetelman omalla toiminnallaan päinvastaiseksi. Sen sijaan, että osallistuisi huomaamattaan paikalliskulttuurin heikentämiseen, voikin koko matkansa suunnitella ja rakentaa alusta alkaen tietoisesti sellaiseksi, että omat kieli- ja kulutusvalinnat matkan aikana tukisivat mahdollisimman hyvin paikalliskulttuurin elinvoimaisuutta.

Tämä kirja onkin laadittu matkaoppaaksi kulttuurisen vastuunsa tiedostavalle matkailijalle. Kirja koostuu kolmesta osiosta, joista ensimmäinen sisältää yleistietoa Kymrinmaasta, kymriläisestä kulttuurista ja yhteiskunnasta. Toinen osio toimii johdatuksena kymrin kieleen. Kielioppiakin käsitellään jonkin verran, mutta tärkeimpänä lähestymiskulmana ovat sellaiset käytännön tilanteet, joihin matkailija todennäköisimmin törmää.

Kolmas osio sisältää paikkakuntaakohtaisen luettelon kielipoliittisesti suositeltavista palveluista, kuten majapaikoista ja ravintoloista. Kulttuurisesti vastuullisen matkailun ytimessä on paitsi kielen opiskelu ja sen käyttäminen, myös palveluitten valitseminen tietoisesti sillä perusteella, että ne ovat saatavilla paikallisella kielellä. Länsimaisessa yhteiskunnassa kielen elinvoimaisuuden kannalta on olennaista, että sitä käytetään laajalti kaupallistenkin palveluitten kielenä – ja jotta sitä käytettäisiin, on löydettävä asiakaskuntaa, jolle kielellä on väliä kulutusvalintoja tehdessä. Luettelossa on pyritty perustelevaan mahdollisimman yksityiskohtaisesti, miksi tiettyä yritystä tai palveluntarjoajaa suositellaan. Perusteluita

lukemalla kirjan käyttäjä voi oppia kiinnittämään oma-aloitteisestikin enemmän huomiota yritysten kielivalintojen vastuullisuuteen niin kotimaassa kuin ulkomaillakin.

Kirjan toiseen painokseen olen tehnyt sinne tänne pieniä korjauksia, päivityksiä ja lisäyksiä. Enimmät päivityksistä keskittyvät palvelusuositukseen. Olen uudistanut myös tekstin asettelua ja muotoilua, mistä johtuen toinen painos on sivumäärältään pienempi, vaikka sisältöä onkin entistä enemmän.

Yleistietoa Kymrinmaasta, kymrin kielestä ja kymriläisestä kulttuurista

Kymri kelttiläisenä kielenä

Kymri kuuluu indoeurooppalaisen kielikunnan kelttiläiseen haaraan, ja kuten suurin osa Euroopassa puhuttavista kielistä se polveutuu siis viime kädessä kolme- tai neljäentuhatta vuotta ennen ajanlaskun alkua nykyisen Ukrainan tai Etelä-Venäjän alueella puhutusta indoeurooppalaisesta kantakielestä. Uralilaiseen eli suomalais-ugrilaiseen kielikuntaan kuuluva suomi sukulaiskielineen sekä kokonaan vailla sukulaisia oleva euskara eli baski ovat Euroopan kielikartalla siitä harvoja poikkeuksia, että ne eivät polveudu indoeurooppalaisesta kantakielestä, joka levittäytyessään alkuperäiseltä puhuma-alueeltaan länteen syrjäytti ja hävitti jäljettömiin lähes kaikki Euroopassa aiemmin puhutut kielet. Euskara on ainoa nykykieli, jonka esimuotoa lienee puhuttu Länsi-Euroopassa jo ennen indoeurooppalaisten kielten saapumista.

Levitessään laajalle alueelle indoeurooppalainen kantakieli kehittyi eri alueilla eri suuntaan ja jakautui useammaksi kieleksi. Näistä voidaan käyttää nimitystä välikantakielet. Indoeurooppalaisesta kantakielestä haarautui mm. germaaninen kantakieli, itaalinen kantakieli (ja siitä myöhemmin latina ja edelleen romaaniset kielet), baltoslaavilainen kantakieli – niin ja tietysti kelttiläinen kantakieli. Myöhemmin nämä kielimuodot jakautuivat edelleen nykykieliksi (monesti useampien välikantakielivaiheitten kautta).

Kelttiläistä kantakieltä puhuttiin Keski-Euroopassa tuhatkunta vuotta ennen ajanlaskun alkua. Seuraavan tuhannen vuoden aikana kantakeltistä polveutuvat kelttiläiset kielimuodot levisivät räjähdysmäisesti, ja parisensataa vuotta ennen ajanlaskun alkua niitä puhuttiin suurimmassa osassa nykyistä Länsi-Eurooppaa ja jopa osissa nykyistä Turkkiä. Samalla vuosituhanella keltti levisi Britteinsaarillekin hävittäen siellä aiemmin puhutut kielet, joista ei tiedetä juuri muuta kuin se, että ne tuskin olivat (ainakaan läheistä) sukua indoeurooppalaisille kielille tai millekään muillekaan nykykielille. Irlannissa kantakeltistä kehittyi kelttiläisten kielten ns. goideelinen haara ja Ison-Britannian saarella britanninen haara.

Ajanlaskun alkua edeltävinä ja seuraavina vuosisatoina latina (joka jakautui myöhemmin romaanisiksi kieliksi) levisi Rooman valtakunnan myötä ympäri manner-Eurooppaa ja syrjäytti kelttiläiset kielet ennen pitkää kaikkialta muualta paitsi Britteinsaarilta. Parhaimmillaan kymrin esimuoto eli ns. britin kieltä (tai siitä polveutuvia kielimuotoja) puhuttiin koko Ison-Britannian saarella, mahdollisesti lukuun ottamatta Skotlannin aivan pohjoisimpia osia. Oikeastaan kymri (tai sen esimuoto) ei siis ole ainoastaan koko Kymrinmaan, vaan myös koko Englannin alkuperäiskieli – tai ainakin alkuperäisempi suhteessa englannin kieleen! Länsigermaaniin kielisiin kuuluvan englannin esimuoto levisi kuitenkin ajanlaskun alkua seuraavina vuosisatoina

Kymrinmaa, Cymru eli Wales on suomalaisille melko tuntematon Euroopan kolkka ja vielä harvempi on tutustunut sen omaan kieleen ja kulttuuriin. Tämä kirja pyrkii paikkaamaan aukkoa. Se sisältää kolme osiota, joista ensimmäinen tarjoaa yleistietopakettin Kymrinmaasta ja kymriläisestä kulttuurista. Toinen osio sisältää erityisesti matkailijan tarpeita ajatellen kirjoitetun johdatuksen kelttiläisiin kieliin kuuluvaan kymrin kieleen. Kolmannessa osiossa esitellään yksittäisten paikkakuntien nähtävyyksiä ja palveluita. Teosta ja sen osioita voi siis lähestyä niin tieto- kuin oppikirjanakin, mutta ennen kaikkea matkaoppaana.

Kirjan kantavana ajatuksena on edistää kulttuurisesti kestävä matkailua. Matkailija voi omilla kulutusvalinnoillaan vaikuttaa paikallisen kielen ja kulttuurin elinvoimaisuuteen joko vahvistavasti tai heikentävästi. Kultakin paikkakunnalta suositellaan tiettyjä palveluntarjoajia juuri tästä näkökulmasta. Ekologinen kestävyys puolestaan huomioidaan kirjassa esittelemällä paikkakuntien väliset kulkuyhteydet julkista liikennettä käyttävää matkailijaa ajatellen. Toiseen painokseen on tehty päivityksiä ja lisäyksiä varsinkin palvelusuositusosiota, mutta myös muihin osioihin.

Teoksen kirjoittaja Jani Koskinen on koulutukseltaan kielitieteilijä ja valmistunut maisteriksi Helsingin yliopistosta. Häntä kiinnostavat kielten väliset valtasuhteet ja kielipolitiikka sekä erityisesti vähemmistö- ja alkuperäiskielten yhteiskunnallisen aseman vahvistaminen - niin poliittisen päätöksenteon kuin kielitietoisten kulutusvalintojenkin kautta.

BoD

